

SELAHADDİN-İ UŞŞÂKÎ'NİN BİR NUTUK ŞERHİ

Kezban PAKSOY*

ÖZET

Klâsik Türk Edebiyatı'nda geniş yer tutan şerhler bir metni açıklamaya yönelik yapılan çalışmalardır. Bir metnin okurlar tarafından daha iyi anlaşılması amacıyla yazılan bu eserler Klâsik Türk Edebiyatında geniş bir yer tutmaktadır. Metindeki müşkillerin halli için, manzum veya mensur pek çok esere yine manzum veya mensur şerhler yazılmıştır. Bir nazım türü olan nutuk ise tarikata yeni giren muhiplere tarikatın adap ve erkanını, birtakım tasavvufî bilgileri öğretmek amacıyla yazılan şiirlerdir. Biz bu çalışma çerçevesinde mutasavvıf şairlerimizden Niyâzî-i Mısırî'ye ait nutkun Selahaddin-i Uşşâkî tarafından yapılan şerhini tanıtmaya çalışacağız.

Anahtar kelimeler: şerh, nutuk, Niyâzî-i Mısırî, Selahaddin-i Uşşâkî

A COMMENTARY OF NUTUK OF SELAHADDİN-İ UŞŞÂKÎ

ABSTRACT

Commentary texts are written to explain another text to be understood well by readers and there are many commentary books in Classical Turkish Literature. To make understandable a word or a text in verse or prose many commentary books were written in verse or prose. "Nutuk" is a form of poem which were written for disciples to teach rules of sect. In this study we are going to try to give information about a commentary text which was written by Selahaddin-i Uşşâkî for a 'nutuk' that was written by Niyâzî-i Mısırî.

Key words: commentary, nutuk, Niyâzî-i Mısırî, Selahaddin-i Uşşâkî

Kelime anlamı "açma, ayırma, açıklama"¹ olan şerh, bilindiği gibi metin açıklamaya yönelik çalışmalar olup Klâsik Türk Edebiyatı'nda geniş bir yer tutmaktadır. Manzum ve mensur pek çok esere yine manzum ve mensur pek çok şerh yazılmıştır. Bu şerhlerin yazılmasının amacı şerh edilen eserin okuyucu tarafından daha iyi anlaşılmasını sağlamak, metnin anlam dünyasını aydınlatmak ve açıklamaktır. "Herhangi bir metni açıklama metodu olarak şerh, dinî ilimlerden aritmetiğe, fizikten edebiyata kadar çok farklı sahalarda yazılmış eserlere tatbik edilmiştir. Osmanlı Medreseleri'nde sürdürülen eğitim ve ilim faaliyetlerinde de şerh türünde yazılmış eserlerin önemli bir yeri vardır."² Bir metni daha iyi anladığı iddiasında olan veya metnin okuyucular tarafından daha iyi anlaşılmasını hedefleyen kişiler gerek edebî gerek dinî veya diğer ilimlere dair eserleri daha iyi anlaşılması adına şerh yoluna gitmiştir. Böylece sayısı binlerle ifade edilen şerh yazmaları kütüphanelerimizde yerini almıştır.

Bizim bu çalışmayla tanıtmaya çalışacağımız eser, Niyâzî-i Mısırî'ye ait iki nutkun şerhini ihtivâ etmektedir. Nutuk kelimesi sözlükte "Bir kalabalığa karşı söylenen tesirli sözler. İrfan sahasında ulu bilinen zatların manzum sözleri."³ olarak açıklanmaktadır. Bir edebiyat terimi olarak nutuk "Tarikate yeni girecek olan "muhibb"lere,onun rehberi olan mürşid tarafından tarikatın âdabı ve erkanını, derecelerini öğretmek irşad etmek maksadıyla söylenen manzum eserler"dir."⁴ "Nutuklar özellikle pîr veya yüksek dereceli tarikat mensuplarınca söylenirler. Tekke edebiyatı

* Arş. Gör. Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eski Türk Edebiyatı Bilim Dalı Doktora Öğrencisi, kezbanpaksoy@gmail.com

¹ Ferit Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, Aydın Kitabevi, s.991

² Ömür Ceylan, *Tasavvufî Şiir Şerhleri*, Kitabevi, İstanbul, 2000, s.24

³ Tâhir-ül Mevlevî, *Edebiyat Lûgati*, Enderun Kitabevi, İstanbul, 1994, s.118

⁴ Abdurrahman Güzel, *Dinî-Tasavvufî Türk Edebiyatı*, Akçağ, Ankara, S.627

ürünlerinden olup daha çok Bektaşilerde görülür. Didaktik bir amaca yöneliktirler. Hece ölçüsü kullanılarak koşma şeklinde düzenlenir ve çoğunlukla 5-7 dörtlükten oluşurlar. Dilleri yalın, üslupları basittir. Konuları, bir dervişin tarıkata girdiği günden itibaren en yüksek dereceye ulaşıncaya dek geçecek süre içinde yapması gereken zikir ve davranış biçimleridir. Bu nedenle özendirici biçimde ele alınan fikirler, coşkulu bir söyleyişle verilir. Nutuk, edebî açıdan fazla değer taşımayan ve örneklerine az rastlanan bir şiir türü olup aynı içerikle yazılmış nesir parçalarına da bu ad verilir.”⁵

Nutuk hakkında verilen bu sınırlı bilgilerden sonra Niyâzî-i Mısırî'nin hayatı ve edebî kişiliğine kısaca değinecek olursak “Halvetî tarikatının Niyâziyye veya Mısriyye kolunun kurucusu, büyük bir mutasavvıf ve şeyh, Yunus yolunun güçlü takipçisi, coşkun ve cezbeli bir sûfi şair olan Niyâzî-i Mısırî, Genç Osman'ın tahta çıktığı yıl, 12 rebîülevvel 1027/ 8 Şubat 1618 Cuma gecesi Malatya'da doğmuştur.”⁶ Halvetiyye tarikatına intisap etmiş olan Mısırî'nin edebî kişiliğine bakacak olursak:

“Bir mutasavvıf olarak Niyâzî-i Mısırî, tasavvufî şiirlerine hâkim samimî söyleyişle, tarafdarlar edinebilmiştir. İnançlarının belirtilerini göstermeyen dini şiirler, herkes tarafından beğenilebilir bir üslûpla kaleme alınmıştır.

Kaynaklarda, arûz ile yazdığı şiirlerinde Nesîmî ve Fuzûlî'nin, hece ile yazdıklarında Yûnus'un te'siri bulunduğu bahsedilmektedir.”⁷ gibi ifadelerle karşılaşırız.

1105 (1694)'te Limni'de⁸ vefat etmiş olan Mısırî'nin eserleri şu şekilde sıralanmaktadır: “Tasbî-i Kasîde-i bür'e, Risâletü't-tevhid, Şerh esmâ'ü'l-hüsnâ, Tefsîr-i sûre-i Yûsuf, Es'ile ve ecvibe-i mutasavvıfâne, Şerh-i nutk-ı Yûnus Emre, Risâle-i eşrât-ı sâat, Tâbirnâme, Risâle-i Haseneyn, Mektûbât, Risâle Hızrîye-i atîk, Risâle-i Hızrîye-i cedîd, Risâle-i Hüseyniye, Tefsîr-ü'l-cüz'ü'l-ebevî, Risâle, Risâle-i îade, Devre-i arşîye, Tefsîr-i Fâtiha-i şerife, Vezir Mustafa Paşa'ya mektup, Mevâidü'l-irfân”⁹

Mısırî'nin iki nutkunu şerh eden, elimizdeki eserin müellifi Selahaddin-i Uşşâkî'dir. Mutasavvıf bir şair olan Uşşâkî hakkında bilgiler sınırlıdır. 1717'de Balıkesir'de doğmuş ve 1781'de İstanbul'da¹⁰ vefat etmiştir. “Bir süre memleketinde tahsil gördü, sonra İstanbul'a gelerek tahsilini tamamladı. Tahvil kaleminde çalıştı. Mektupçu ve divan efendiliği vazifeleri ile Hekimoğlu Ali Paşa'nın maiyetinde bulundu Edirne'de Şeyh Cemaleddin Uşşâkî'ye intisab edince görevinden ayrıldı ve inzivaya çekildi. Daha sonra şeyhin damadı oldu, İstanbul Fatih'te Tahir Ağa tekkesinde şeyhlik yaptı, vefatında tekkenin haziresine defnedildi.

Devrinin mutasavvıf âlimlerinden olan Selahaddin Uşşâkî çok sayıda eser vermiştir. Bunlardan 57 tanesi Osmanlı müellifleri'nde sayılmaktadır. Aralarında Mesnevî tercümesi, üç dilde yazılmış manzum Miraciye, Mevlid ve pek çok meşhur kaside ve gazel şerhleri bulunmaktadır. Divan'ı vardır.”¹¹

Niyâzî-i Mısırî ve Selahaddin-i Uşşâkî hakkında verilen bu sınırlı bilgilerin ardından eser hakkında bilgi vermeye başlamadan önce, tanıtmaya çalışacağımız eserin Hâfid Efendi Kitaplığı'nda 459 numarada kayıtlı bir mecmuanın içinde 122b-156a varakları arasında yer

⁵ İskender Pala, *Ansiklopedik Divân Şiiri Sözlüğü*, Ötüken, İstanbul, 1999, s.319

⁶ Kenan Erdoğan, *Niyâzî-i Mısırî Divânı*, Akçağ, Ankara, 1998, s. LIII

⁷ Neclâ Pekolcay, *İslâmî Türk Edebiyatı*, Kitabevi, İstanbul, 2002, s.318

⁸ Pekolcay, a.g.e., s.318

⁹ Pekolcay, a.g.e., s.319

¹⁰ Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, Dergâh, İstanbul, 1990, Cilt VII, s.437

¹¹ Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, Dergâh, İstanbul, 1990, Cilt VII, s.437

aldığını belirtmek gerekir.¹² Bilindiği üzere mecmualar kişilerin kendi beğenileri ve zevkleri doğrultusunda birtakım metinleri kaydettikleri not defterleri gibidir. Günay Kut, “mecmua”yı şu şekilde tanımlar: “‘Mecmua’ kelimesi Arapça olup ‘cem’ kökünden gelmektedir. Anlamı ise ‘toplanılan yer’dir. Mecmua, ‘toplanıp biriktirilmiş şeylerin hepsi, seçilmiş yazılardan meydana getirilmiş yazma kitaptır.’”¹³ Tanımından da anlaşıldığı gibi mecmuada manzum veya mensur her konuya dair metinle karşılaşmak mümkündür. Bizim burada tanıtmaya çalışacağımız Hafid Efendi kitaplığı 459 numarada kayıtlı mecmuanın içinde yer alan şerh metni 34 varaktan oluşan eser, “Diğer Nuḫ-ı Şerifleri” başlığı ile başlamaktadır ve Mısırî’ye ait iki şiirin Selahaddin-i Uşşâkî tarafından yapılan şerhini ihtivâ etmektedir. Bu şiirlerden ilki Mısırî’nin “Dünyâyı nider ‘âşık ‘uḫbâyı nider şâdık / Mısırî olagör ayık sen vuşlata irince” matlalı, diğeri “‘Kanda birler ḫakkı inkâr eyleyen bu Mısırîyi / Zâhir olmuşken yüzünde nūr-ı zât-ı kibriyâ” matlalı şiirleridir. Şerh edilen ilk nutuk Mısırî’nin “irince” redifli şiiridir:

Aḫvâl-i ser-encâmım bu sâ‘ate irince
Diyim saña icmâlin ta ḡâyete irince

Biz beş er idik çıktık bir günde yola girdik
Kırk yılda ere irdik bu şöhbete irince

Her yanaya çalkandık çok adları taḫındık
Dört tekbîri bir kıldık ta kâmete irince

Çün kâmet alup durduk dîvâna el kavşurduk
Vechini ‘ayân gördük bu ḫayrete irince

Tâ‘at bu imiş el-ḫaḫ râḫat bu imiş el-ḫaḫ
‘İzzet bu imiş el-ḫaḫ bu ḫizmete irince

Keşret idi bir oldı şüret idi sır oldı
Zulmet idi nūr oldı bu âyete irince

Çün cânıla bir idik ebdânıla daḡıldık
Âḫır bu deme irdik bu vaḫdete irince

Biñ dörtyüz kanad açdım altıyüz daḫı koşdum
Tâ on beşe dek uçdum bu ḫâlete irince

Dünyâyı nider ‘âşık ‘uḫbâyı nider şâdık
Mısırî olagör ayık sen vuşlata irince

Eserde şerhi yapılacak beyitler kırmızı, açıklama kısımları ise siyah mürekkeple yazılmıştır. Önce açıklanacak beyit verilmiş ardından “ya‘nî” ifadesi kullanılarak şerhe geçilmiştir. Açıklamaların içinde geçen âyet, hadis ve önemli görülen birtakım kelime ve ibarelerin de üzeri kırmızı ile çizilmiştir. Şerh yapılırken de kullanılan ve anlaşılmayacağı düşünülen birtakım ifadeler “ya‘nî” denilerek yeniden açıklama yoluna gidilmiştir:

“[123a]Her yanaya çalkandık çok adları taḫındık

¹² Ancak Ömür Ceylan, *Tasavvufî Şiir Şerhleri* adlı kitabında Şerh Edilen Tasavvufî Manzûmeler başlığı altında Mısırî’nin “irince” redifli nutkunun Uşşâkî tarafından yapılan şerhinin M.Hâlid Efendi Kitaplığı 459/6 numarada kayıtlı olduğunu bildirmektedir. Ömür Ceylan, *Tasavvufî Şiir Şerhleri, Kitabevi*, İstanbul, 2000, s.100

¹³ Günay Kut, *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi Devirler/İsimler/Eserler/Terimler/C.6./Dergah*, İstanbul, 1986

Dört tekbîri bir kıldık tâ kâmete irince

diyü buyurdu ya'nî gâh mescid-i nebâtide 'ibâdet-i Rabb-i Raḥîm için rūḥ-ı zirâ'atimiz fersûde-i ḥâk-i niyâz ile şekl-i mîm ve gâh ma'bed-i ḥayvânide fâ'ât-ı Zü'l-celâl ile kâddimiz dâl idüp her mazharı seyrân iderek çok adları taḳındık her ne cânibe ki irişdik ol maḳâma münâsib ism ile tesmiyye olunduḡ ya'nî gâh sebze-zâr-ı Celâlde câme-i ḥadrâ ile hırḳa-püş ve gâh gülzâr-ı cemâlde ḥulle-i ḥamrâyı ber-düş idüp gâh naḥlistân-ı Mısr-ı kuyûdda ḥalâvet-baḥş-ı sükker ü ḥurmâ ve gâh büstân-i Kışver-i şühûdda lezzet-pâş-ı cevz ü elma ve gâh gülistân-ı cihânda bülbül-i şeydâ ve gâh kafes-i imkânda tûḫ-i hoş-edâ olup gâh gendüm-ı enbâr u cefâ gâh daḳîḳ-i âsyâb-ı çarḫ-ı bî- beḳâ ve gâh murḡ-zâr-ı miḥnetde murḡ-ı dâne-çîn gâh kışt-zâr-ı ḥamülde ḥaml-i hoşâ-çîn olarak sûret-i ğidâ'iyetden câmi'-i rûtbe-i insâniyyeye irişüp resm-i istikâmet ile kâmetimiz elif ḳalbimiz ḥaḳâyıḳ-ı kevniiyyeyi [123b] mü'telif olmaḡdan nâşî mevâlid-i şelâseyi cem' ile ismimiz âdem olup dört tekbîri bir kıldık ya'nî mertebe-i insâniyye merâtib-i ma'den ve nebât u ḥayvân cem' itmek i'tibâriyla dört tekbîri bir kıldık ki zıkr ü 'ibâdâtımız ma'âdin ü nebât u ḥayvân zıkr ü 'ibâdâtını câmi'dir demek olur zirâ kıyâmımız rûtbe-i insâniyye ve rükû'muz rûtbe-i ḥayvâniyye ve sücûdumuz mertebe-i nebâtiyye ve ḳu'ûdumuz rûtbe-i ma'deniyye zıkr ü i'bâdâtına dâldir nitekim bu mevâlid-i şelâseyi ...”

Şerhte geniş yer tutan âyet, hadis ve Arapça ibarelerin işaret ettikleri anlamlardan yola çıkarak âriflere nasihatlarda bulunmaktadır. Tasavvufi birtakım terimler açıklanırken, mânânın zâhirî ve bâtnî olmak üzere iki boyutu üzerinde durulmakta ve söylenenlerin şeriatla bağlantısı kurulmaktadır. Beyitlerde geçen kelimelerin gerekli görülen durumlarda tek tek karşılığı verilmiş, hangi kelimenin neye delâlet ettiği bildirilmiştir:

“[124b]... cenâze namâzında dört tekbîr iktizâ ider pes tekbîr-i nefis tevḥîd-i âşâra ve tekbîr-i ḳalb tevḥîd-i ef'âle ve tekbîr-i 'aḳl u rūḥ tevḥîd-i şîfâta ve tekbîr-i sırr tevḥîd-i zâta delâlet ider 'aḳl u rūḥuñ nürâniyyetden 'ibâret olup vekîl-i muḫlakî olduḡiçün ikisi bir tekbîr ile iktifâ olundu”

“[124b]... el gönül şerḫidür ki şolı meyl-i dünyâya ve şaḡı meyl-i 'uḳbâya [125a] işâretdir ...”

Elimizdeki şerhte dikkat çeken hususiyetlerden biri de beyitlerin şerh edilmeden önce bazen nesre çevrilmiş olmasıdır:

“[124b] Çün kâmet alup durduḡ dîvâna el ḳavşurduḡ

Vechini 'ayân gördük bu ḥayrete irince

Çünkü şîfât-ı zemîme-i ḥayvâniyyeden tezkiye-i nefis idüp tezḫîb-i aḫlâḳ ile maḳâm-ı insân-ı kâmile irişdik ...”

Müellif, şerhinde verdiği hükümleri ve konuya dair başkalarından yaptığı alıntılarını da açıklama yoluna gitmiştir. Burada şarih yaptığı açıklamaları desteklemek için Mesnevî ve “Şeyh-i ekber” olarak nitelediği Muhyiddin ibn Arabî'nin Fütûhat'ından alıntılar yapmıştır. Uşşâkî'nin şerhini desteklemek için başvurduğu yollardan biri de başka şiirlere yer vermektir. Bu şiirlerin büyük kısmı “Nazm li-şâriḫihi” başlığı altında verilen ve Uşşâkî'ye ait şiirlerdir. Uşşâkî'ye ait olduğu bildirilmeyen şiirler ise az sayıda olup ya tek beyitten ya da iki-üç beyitten ibarettir. Şerhte dikkat çeken diğer bir özellik de açıklamaların özetlenmesi yoluna gidilmesidir. Müellif beyitleri geniş bir şekilde açıkladıktan sonra “ḥulâşa-i kelâm” ifadesiyle başlayarak sözlerini toparlamak adına açıklamalarını özetlemiştir. Uşşâkî ilk şiirin şerhini iki beyitlik bir şiirle bitirir ve “Temmet” ifadesiyle şerhini noktalar.

Şerh edilen ikinci şiir:

İki ḳaşîñ arasında çekdi ḥaḫḫ-ı istivâ

‘İlmi’l-esmâ’i ta’lîm itdi ol haţdan Hudâ
 Zât-ı ‘ilme Muştafâ esmâya Âdemdir emîn
 İkisinden zâhir olmuşdur ‘ulûm-ı enbiyâ
 Şüretâ gördiler Allah diyeni olmuş fakîr
 Şandılar Allah fakîrdir kendilerdir aġniyâ
 “Kenzün lâ-yüfnâ”yı bilmez kâdadır illâ fakîr
 Baġr-i bî-pâyânı bulmaz itmeyen terk-i sivâ
 Ravza-i hażrâyı bilmez Hızra yoldaş olmayan
 Âb-ı hayvânı bu zulmi görmeyenler şandı mâ
 Bil ki seddin iki kaş İskender ortasındadır
 Cem’ ü cem’ü’l-cem’ ile fetġ oldu ebvâb-ı Hudâ
 Kanda birler Haġkı inkâr eyleyen bu Mısrîyi
 Zâhir olmuşken yüzünde nûr-ı zât-ı kibriyâ

Uşşâkî bu şerhini farklı bir üslupla kaleme almıştır. Bir önceki şiirin şerhinde daha samimî bir hava ile konuşma edâsı varken ikinci şiirin şerhinde bu edâ bulunmamaktadır. Müellif burada açıklamalarını çok daha geniş tutmuş ve bir beyitin sayfalarca süren açıklamasında çok daha ayrıntılı bilgiler vermiştir. Öncelikle beyitte geçen kelimelerin neye delâlet ettiğini anlatmış ve şerhe harflerin delâlet ettiği mânâları açıklayarak başlamıştır:

“... haţt-ı mu’tedil ü müstaķimden murâd elifdir ki elif ile zât-ı eġadiyyete işâret olunur ve elif ile zât-ı eġadiyyete işâret olunması cemî’-i ġurûf-ı lafziyye vü kitâbiyyeye elifîñ şalâġiyyeti mülâġazasıyladır ki ġurûf-ı lafziyye vü kitâbiyyeniñ mecmû’ı elifden mütekevinedir zîrâ ġurûf-ı kitâbiyye haţt-ı müstaķim olan elifîñ ta’vîci ile mütekevinedir ve ġurûf-ı lafziyye hevâ-yı sâdeciñ maġâric üzerine i’timâdı sebebiyle hâşıldır ol ecluden eġadiyyet-i zâta cemî’-i ġaġâyıķı câmi’ ġaġîķatü’l-ġaġâyıķ dirlere ve hażret-i cem’ ve hażret-i vücûd daġı tesmiye olunur pes bunda haţt-ı müstaķimden ol zâtîñ mażharı olan ġaġîķat-ı Muġammediyye murâd olunur zîrâ ġaġîķat-ı Muġammediyye zâtîñ ta’ayyün-i evvel ile esmâ-yı ġüsnânîñ küllisini câmi’ olduġı i’tibâridir ki ism-i a’zamından ‘ibâretidir ...”

Burada bir önceki şerhten farklı olarak İbn Abbas’tan da alıntı yapmış, Kur’ân’da bildirilen mi’râc, şeytanın secde etmeyişi gibi olaylara da beyitin anlam dünyasıyla ilgili olarak yer verilmiştir. Mısrî’ye ait bu şiirin şerhinde Uşşâkî açıklamalarıyla ilgili olarak sık sık kendi şiirlerine yer vermiştir:

“[147a] Serîr-i devletim revnaķ-fezâ-yı ġâķ-i zilletdir
 Emîr-i himmetim kişver-güşâ-yı mülk-i ‘izzetdir
 Nola faķr u fenâ-yı râh-ı Haġda ġâķ-pâ olsam
 ġubâr-ı reh-güzârım cevher-i tâc-ı sa’âdetdir
 Ne deñlü şüretim üftâde-i ġâķ-i mezelletse
 O deñlü sîretim bâlâ-nişin-i şadr-ı rif’atdir
 Sivâdan el çeküp bu keşrete dil i’tibâr itmez
 Serây-ı ġvâş-ı vaġdetde nedîm-i bezm-i hażretidir
 Vücûd-ı zerre-i nâ-ġîze ‘ibretle nigâh itseñ
 Temâşâyâ ‘acz-i âyîne-i şems-i ġaġîķatdir

Şalâhî baħr-i ħikmetden cevâhırler nişâr itdiñ

Merâyâ-yı kelâmıñ ‘arıfâne dürr-i ħikmetdir

Mışrî’nin ikinci şiirin şerhini de müellif “Nazm Rabbi’l-‘âlemîn li-şârihihi” başlığı altında iki beyitlik bir şiirin ardından “temmet” ifadesiyle bitirmektedir.

Eserde yer alan bu iki şiir şerhinde dikkat çeken hususlardan biri de hacim farklılığıdır. İlk şiirin şerhi yedi varak iken ikinci şiirin şerhi yirmi yedi varaktır ve burada yapılan şerh daha ayrıntılı ve geniş olup daha çok bilgi ihtivâ etmektedir.

Metne dair yapılan bu açıklamalardan sonra Uşşâkî’nin şerh metoduna kısaca değinecek olursak yukarıda da belirttiğimiz üzere şârih önce açıklayacağı beyti vermiş daha sonra bu beyti şerh yoluna gitmiştir. Her beyit olmasa da bazı beyitler nesre çevrilmiştir. Daha sonra tek tek kelimelerin anlam dünyalarından yola çıkarak bir çerçeve oluşturulmaya çalışılmıştır. “Cüz”lerden yola çıkılarak “küll”e ulaşılmaya çalışılmıştır. İkinci şiirin şerhinde ilk şiirin şerhinden farklı olarak harflerin de delâlet ettiği anlamlar verilmiştir.

Sonuç olarak, şerhler Klâsik Türk Edebiyatı’nda geniş yer tutan eserlerdir. Yukarıda da belirtildiği gibi manzum ve mensur pek çok esere yine manzum ve mensur olmak üzere pek çok şerh yazılmıştır ve bu eserlerin sayısı binlerle ifade edilmektedir. Bizim bu tebliğimizde tanıtmaya çalıştığımız Selahaddin-i Uşşâkî’ye ait Niyâzî-i Mısrî’nin iki şiirinin şerhini ihtiva eden eser şerhe ait bu geniş alanın sadece küçük bir parçasını teşkil etmektedir. Bu alanda yapılacak çalışmalarla şerh eserlerinin günümüze kazandırılması, Klâsik Türk Edebiyatı’na ait metinlerin daha iyi anlaşılmasının yanında şerh metodlarının ortaya konması ve atalarımızın onlardan ne anladığının anlaşılması açısından da önemlidir. Böylece sadece Eski Türk Edebiyatı’nın bugüne kadar çok da ilgi görmemiş bir alanına ışık tutmuş olmanın yanında, kültür tarihimize de hizmet edilmiş olunacaktır.

KAYNAKÇA

- CEYLAN, Ömür, *Tasavvufî Şiir Şerhleri*, Kitabevi, İstanbul, 2000.
 DEVELLİOĞLU, Ferit, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, Aydın Kitabevi, Ankara, 1999.
 ERDOĞAN, Kenan, *Niyâzî-i Mısrî Divânı*, Akçağ, Ankara, 1998.
 GÜZEL, Abdurrahman, *Dinî-Tasavvufî Türk Edebiyatı*, Akçağ, Ankara (Tarihsiz).
 KUT, Günay, “Mecmua”, *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, c. VI, Dergah, İstanbul, 1986.
 PALA, İskender, *Ansiklopedik Divân Şiiri Sözlüğü*, Ötüken, İstanbul, 1999.
 PEKOLCAY, Neclâ, *İslâmî Türk Edebiyatı*, Kitabevi, İstanbul, 2002.
 Tâhir-ül Mevlevî, *Edebiyat Lûgati*, Enderun Kitabevi, İstanbul, 1994.
 “SALAHÎ, Abdullah Selahaddin Uşşâkî”, *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, c. VII, Dergâh, İstanbul, 1990, s. 437.